

A jogsértéssel elért gazdagodás és az okozott kár meghatározásának nehézségei szellemi tulajdonjogi jogérvényesítés esetén

Jogszabályi keretek és gyakorlat

Tartalom

- Nemzetközi jogi háttérszabályok – TRIPs, Jogérvényesítési irányelv
- Kártérítés – a polgári jogi felelősség szabályai szerint
- A jogsértéssel elért gazdagodás visszatérítése
- A kár és a gazdagodás meghatározása – a bírósági joggyakorlatban felmerült kérdések

Nemzetközi jogi háttér

TRIPs (WTO Egyezmény 1. C) Melléklet (1998. évi IX. törvény)

45. Cikk

Kártérítés

1. A bíróságnak álljon jogában, hogy kötelezze a jogsértőt, hogy **kártérítést** fizessen a jogtulajdonosnak, amely nyújtson fedezetet **a jogtulajdonos által elszenvedett kárra**, amit az okozott, hogy a jogsértő tudatosan vagy oly módon, hogy ésszerű alapon tudnia kellett volna, hogy a jogtulajdonos szellemi tulajdonhoz fűződő jogát megsértette.

2. A bíróságnak álljon jogában, hogy a jogsértőt kötelezze a **költségek megfizetésére** a jogtulajdonos javára, ideértve a megfelelő ügyvédi költségeket is. Megfelelő esetekben a Tagok feljogosíthatják a bíróságot **az elmaradt haszon** [*recovery of profit*] - fordítási hiba, helyesen **profit elvonás**] és/vagy előre megállapított összegű kártérítés megítélésére is, még akkor is, ha a jogsértőnek nem volt tudomása vagy ésszerű oka tudni, hogy jogsértő cselekményt követ el.

2004/48 EK irányelv a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről

13. cikk

Kártérítés

(1) A tagállamok biztosítják, hogy az illetékes bíróságok a sértett fél kérelmére elrendeljék, hogy a jogsértő, aki tudta, vagy kellő gondosság mellett tudnia kellett volna, hogy jogsértést valósít meg, a jogosult számára a jogsértés folytán elszenvedett **tényleges kárnak megfelelő kártérítést** fizessen.

A bíróságok a **kár megállapításakor**:

a) figyelembe vesznek minden megfelelő szempontot, úgy mint a kedvezőtlen gazdasági kihatásokat, ideértve a **sértett fél elmaradt hasznát**, a **jogsértő jogtalan gazdagodását** [*„unfair profits”*], és indokolt esetben a nem tisztán gazdasági tényezőket, mint a jogosultnak a jogsértés által okozott nem vagyoni kárát,

vagy

b) az a) bekezdés alkalmazása helyett a kárt indokolt esetben átalányösszegben állapíthatják meg olyan tényezők alapján, mint legalább azon díjazás vagy jogdíjak összege, amely a jogosultat megillette volna, ha az adott szellemi tulajdonjog felhasználására a jogsértő engedélyt kért volna.

(2) Azokban az esetekben, amelyekben a jogsértő úgy fejtette ki tevékenységét, hogy **nem tudta, vagy kellő gondosság mellett nem kellett tudnia**, hogy jogsértést valósít meg, a tagállamok rendelkezhetnek úgy, hogy a bíróságok rendeljék el a **gazdagodás** megtérítését vagy kártérítés fizetését, amelynek összegét előre meghatározhatják.

TRIPs, Jogérvényesítési irányelv gazdagodás fogalma és a magyar jog

- TRIPs, Jogérvényesítési irányelv: a gazdagodás elvonását a **kártérítés körében** rendezi
- Jogérvényesítési irányelv: **felróhatóság esetén** a jogsértő gazdagodás elvonását **kártérítésként** értelmezi, ha a jogsértés a hasznosítónak nem felróható, akkor önálló jogkövetkezmény
- Magyar jog: önálló, felróhatóságtól független, objektív jogkövetkezmény, **nem kártérítés**

A kártérítés a polgári jogi felelősség szabályai szerint

Kártérítés

A Ptk. Kártérítési felelősségre vonatkozó szabályait kell alkalmazni

Szellemi tulajdonjogi törvények utaló szabályai → Polgári Törvénykönyv (2013. évi V. tv. – „Ptk”):

- Szt., Vt., Hmtv., Fmtv.
 - A Hmtv és az Fmtv esetében az Szt-re történő utaló szabállyal:
„A szabadalmas/védjegyjogosult/szerző a polgári jogi felelősség szabályai szerint kártérítést is követelhet.”
- Tpvt.
„kártérítést követelhet a polgári jog szabályai szerint”
- Üttv.
*„Ha a bíróság a jogsértőt általános kártérítés megfizetésére kötelezi, a **kártérítés összege nem lehet kevesebb, mint az elmaradt hasznosítási díj összege.**”*

Kártérítés

Szellemi tulajdoni kategóriák	Törvények:	Kártérítési szabályok
Szerzői művek	1999. évi LXXVI. tv. („Szt.”)	94. § (2)
Szabadalmazható találmányok, növényfajta-oltalom	1995. évi XXXIII. tv. („Szt.”)	35. § (3) 34. § 43/A. §
Használati minták	1991. évi XXXVIII. tv. („Hmtv.”)	19. § (2) →Szt. 18. § 9. §→Szt.
Védjegyek, földrajzi árujelzők	1997. évi XI. tv. („Vt.”)	27. § (3)
Formatervezési minták	2001. évi XLVIII. tv. („Fmtv”)	23. § (2)→Szt. 22. § 29/A. §
Know-how - üzleti titok	2018. évi LIV. tv. („Üttv”)	9.§
Áru, szolgáltatás jellegzetes külső megjelenése, árujelző	1996. évi LVII. tv. („Tpvt” 6. §)	86. § (2) e)

Kártérítés

6:519. § [A felelősség általános szabálya]

Aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentese a felelősség alól a károkozó, ha bizonyítja, hogy magatartása nem volt felróható.

1:4. § [Az elvárható magatartás elve. Felróhatóság]

(1) Ha e törvény eltérő követelményt nem támaszt, a polgári jogi viszonyokban úgy kell eljárni, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

Felróhatóság: mindenfajta szándékos és gondatlan magatartás
Fikcióval a jogi személyre is alkalmazandó

6:522. § [A kártérítési kötelezettség terjedelme]

(1) A károkozó a károsult teljes kárát köteles megtéríteni.

(2) A teljes kártérítés körében a károkozó köteles megtéríteni

a) a károsult vagyonában beállott értékcsökkenést;

b) az elmaradt vagyoni előnyt; és

c) a károsultat ért vagyoni hátrányok kiküszöböléséhez szükséges költségeket.

Káronszerzés tilalma:

(3) A kártérítést csökkenteni kell a károsultnak a károkozásból származó vagyoni előnyével, kivéve, ha ez az eset körülményeire tekintettel nem indokolt.

Kártérítés

- Párhuzamos kártérítési igények kizárása (Ptk. 6:145. §)

A jogosult kártérítési igényét a kötelezettel szemben akkor is a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint érvényesítheti, ha a kár a kötelezett szerződésen kívül okozott károkért való felelősségét is megalapozza.

- **Probléma: következmény károk vagy csak tapadó károk alkalmazhatók**
- Szerződésszegéssel okozott kár 6:143. §
- (2) A szerződésszegés következményeként a jogosult vagyonában keletkezett egyéb károkat és az elmaradt vagyoni előnyt olyan mértékben kell megtéríteni, amilyen mértékben a jogosult bizonyítja, hogy a kár mint a szerződésszegés lehetséges következménye a szerződés megkötésének időpontjában előre látható volt.
- (3) Szándékos szerződésszegés esetén a jogosult teljes kárát meg kell téríteni.
- **Licencszerződés kereteit túllépő jogosulatlan felhasználás esetén Faludi Gábor a deliktuális kárfelelősség szabályait is alkalmazhatónak tartja**
- **Non-cumul szabály alkalmazása nem zárhatja ki a Jogérvényesítési irányelvben foglalt jogkövetkezmények alkalmazását, azaz a magyar jogot úgy a deliktuális kárfelelősségi szabályok alkalmazását lehetővé tevő módon kell értelmezni:**

EUB C-666/18. sz. IT Development SAS és Free Mobile SAS ügy

A jogsértéssel elért gazdagodás visszatérítése

A gazdagodás visszatérítése

Szellemi tulajdoni kategóriák	Törvények:	Kártérítési szabályok
Szerzői művek	1999. évi LXXVI. tv. („Szt.”)	94. § (1) e)
Szabadalmazható találmányok, növényfajta-oltalom	1995. évi XXXIII. tv. („Szt.”)	35. § (2) e)
Használati minták	1991. évi XXXVIII. tv. („Hmtv.”)	19. § (2)
Védjegyek, földrajzi árujelzők	1997. évi XI. tv. („Vt.”)	27. § (2) e)
Formatervezési minták	2001. évi XLVIII. tv. („Fmtv”)	23. §
Know-how - üzleti titok	2018. évi LIV. tv. („Üttv”)	7.§ (1) g)
Áru, szolgáltatás jellegzetes külső megjelenése, árujelző	1996. évi LVII. tv. („Tpvt” 6. §)	86. § (3) a)

A gazdagodás visszatérítése

A gazdagodás visszatérítése a szellemi tulajdonjog speciális, objektív jogkövetkezménye, nem kártérítés:

- nem feltétel a jogsértő felróható magatartása
- nem feltétel a profit és a jogsértés közötti okozati összefüggés bizonyítása
- nem érvényesül a non-cumul szabály
- kérdés: érvényesül-e a káronszerzés tilalma?
 - Valószínűleg IGEN
 - És a joggal való visszaélés tilalmába is ütközne gazdagodás + elmaradt vagyoni előny párhuzamos érvényesítése

A gazdagodás visszatérítése

A hatályos jogszabályok alapján a jogsértő gazdagodás visszatérítésének elvét a Kúria a következőképpen határozta meg:

Kúria Pfv.20171/2017/9. *„A szabadalombitorlás **objektív jogkövetkezményeként** a jogosult az Szt. 35. § (2) bekezdés e) pontja alapján a jogsértőnek a jogsértéssel elért gazdagodás visszatérítésére kötelezését kérheti. Fő szabály szerint a jogsértéssel összefüggésben keletkezett gazdagodás visszatérítése **a bitorló vagyonában kimutatható vagyoni előny (profit) elvonását** jelenti, azaz a vagyoni kompenzációval a jogosult és a jogsértő oldalán egyaránt olyan helyzetet kell teremteni, mintha a jogsértés meg sem történt volna.”*

A kár és a gazdagodás meghatározása – a bírósági joggyakorlatban felmerült kérdések

A kár és a gazdagodás meghatározása

- Kúria Pfv.20735/2012/7. *„Jogainak megsértése esetén pedig a szerző az Szjt. 94. § (1) bekezdés e) pontja értelmében - egyebek mellett - a jogsértéssel elért gazdagodás visszatérítését követelheti. A gazdagodás körébe e jogszabály alkalmazása során **a szerzői jogdíj összege és a jogellenes felhasználással esetlegesen elért vagyoni eredmény tartozik.**”*

A kár és a gazdagodás meghatározása – az ok-okozati összefüggés kérdése

Kártérítés:

- A szellemi tulajdonjog megsértése és a profit (elmaradt vagyoni előny) bekövetkezése között az **ok-okozati összefüggés bizonyítása szükséges**

Gazdagodás visszatérítése:

- Objektív jogkövetkezmény: elvben **nem kell bizonyítani a jogsértés és a profit (jogsértéssel elért gazdagodás) között az ok-okozati összefüggést, csak az „összefüggést”**

Ellentmondó bírósági döntések:

- Fővárosi Ítéltábla 10.Gf.40.385/2019/3-II „A gazdagodás mint eredmény és a jogsértő magatartás között **nem kell közvetlen ok-okozati összefüggésnek fennállnia**, a gazdagodás visszatérítésére kötelezést megalapozza, ha megállapítható, hogy az elért gazdagodás összefügg a jogsértéssel.” (Üzleti titok megsértése Tptv.)
- Kúria Pfv.22433/2016/3. „[...] a felperest a gazdagodás visszatérítése címén kizárólag az a vagyoni előny illeti meg, amelyhez az alperes **közvetlenül a védjegybitorlás eredményeként jutott** [...] az elsőfokú bíróság a 2015. június 3-án tartott tárgyaláson tájékoztatta a felperest, hogy a gazdagodás számítására vonatkozó álláspontjára tekintettel **azt kell bizonyítania, hogy a teljes nettó árbevétel a védjegybitorlás eredményeként keletkezett az alperesnél.**” (védjegy ügy)

A kár és a gazdagodás meghatározása – licencianalógia

Licencianalógia alkalmazásával fiktív licencdíj elvonása, ami a kártérítés/gazdagodás visszatérítés minimuma

- Mind a sértett jogosult **elmaradt vagyoni előnye („lost profit”)**, mind a jogsértő oldalán keletkezett **gazdagodás („unfair profit”)** minimumértékeként alkalmazható
- Büntetőügyekben az elmaradt licencdíj a leggyakrabban alkalmazott vagyoni hátrány meghatározási mód
 - pl. „dobozos” szoftverek
 - filmekesetén bevett gyakorlat Magyarországon.

Veszteséges felhasználás esetén is követelhető legalább a licencdíjnak megfelelő összeg:

Fővárosi Ítéltábla Pf.20394/2016/3. „Az irányadó gyakorlat szerint jogdíj jár a szerzőnek akkor is, amennyiben a jogügylet veszteséges, ezért a gazdagodás megtérítése iránti igény **legalább a szakmában szokásos felhasználási díj iránti igényként értelmezendő.**

A kár és a gazdagodás meghatározása – licenciaanalógia

Fiktív licencdíj számítása általában:

$$\begin{aligned} & \text{Licencdíj (fiktív)} \\ & = \\ & \text{Bevétel (elmaradt/jogosulatlan)} \\ & \times \\ & \text{szellemi tulajdon közrehatása/fedési hányad} \\ & \times \\ & \text{licencdíj kulcs (\%)} \end{aligned}$$

A kár és a gazdagodás meghatározása – licencianalógia

6/2012 ISZT szakvélemény - fiktív licencdíjak, illetve találmányi díjak kalkulációjakor irányadó eljárás:

BEVÉTEL = „nettó értékesítési ár”

Nettó értékesítési ár = bruttó értékesítési ár – közvetlen értékesítési költségek

Közvetlen értékesítési költségek leginkább:

- áfa, vámok, forgalmi jellegű adók,
- szállítási költségek,
- Csomagolási költség,
- Raktározási költség,
- Biztosítási díj,
- Árengedmények

A kár és a gazdagodás meghatározása – licenciaanalógia

Az adott szellemi tulajdon közrehatása a bevételben/fedési hányad

Védjegy-, szerzői jogi, design bitorlás esetén a bevételnek csak azt a részét lehet figyelembe venni, amely a bitorlás közvetlen eredményeként keletkezett

Szabadalom, használati minta bitorlás esetén a bevétel fedési hányadnak megfelelő része

A kár és a gazdagodás meghatározása - licencianalógia

Fiktív licencdíj a bevétel %-ában

- Kúria Pfv.20975/2018/7. „A licencia-analógia módszerének lényege, hogy a bitorló által elért gazdagodás minimuma az a licencdíj, amit a bitorlónak akkor kellett volna megfizetnie a jogosult részére, ha a hasznosítás tárgyában megkötött licencszerződést köt a jogosulttal. [...] A licencdíj alapja a jogszerűtlen tevékenységgel elért nettó árbevétel, amelynek a licencdíjkulcs %-os mértékével meghatározott értéke lesz a licencdíj összege. [...] Az ítéltábla a díjkulcs meghatározásánál figyelembe vette, hogy **a joggyakorlat a díjkulcs mértékét 0,1 és 12% között alakította ki.**”
- Fővárosi Ítéltábla Pf.20394/2016/3. „A másodfokú bíróság **a szellemi alkotások terén irányadó 5-10 %-os mértékű átlagos jogdíjből** kiindulva mérlegeléssel annak középértékét, 8 %-ot vett alapul, és ennek alapján állapította meg a jogsértő alperesek által gazdagodás visszatérítéseként megfizetni rendelt, a fentiek szerint mérlegeléssel megállapított felhasználási díjat [...]”

A kár és a gazdagodás meghatározása - licenciaanalógia

Átalányösszegben meghatározott fiktív licencdíj

- Kúria Pfv.21366/2013/8. *„A fentiekre tekintettel a Kúria - az elsőfokú bírósággal egyezően – azt állapította meg, hogy az alperes az Sztj. 94. § (1) bekezdés e) pontja alapján a szoftver rendszer összértékére, a felhasználók számára (864 fő) és a felhasználónként számítható díj (100.000 forint) mértékére tekintettel az 86.400.000 forint megfizetésére köteles a felperes javára.”*

A kár és a gazdagodás meghatározása - licencianalógia

Kérdések:

- **Ha nem veszteséges a hasznosítás, de nem keletkezik bevétel, akkor is a licencdíjra kell-e korlátozni a gazdagodást?**

Különösen a funkcionális művek (szabadalom, használati minta, szoftverek, építészeti, műszaki létesítmények tervei) esetében van ennek jelentősége

Kúria Pfv.20735/2012/7. „A tervek felhasználása pedig az alperesek gazdagodását idézte elő. A beruházás megvalósításához ugyanis az engedélyezési terveket ismételtelen nem kellett elkészíttetniük, és az újabb tervek alapján nem kellett vízjogi létesítési engedélyt beszerezniük.”

Kúria Gfv.30116/2013/6. „A Kúria megítélése szerint a perben eljáró bíróságok helyesen értelmezték a Tpv. szerinti jogsértéssel elért gazdagodás fogalmát. E körbe beletartozik az a megtakarítás is, amelyet az alperes azzal ért el, hogy a termék már a felperes marketingmunkája miatt ismertté vált. [...] Az alperes által megjelölt TRIPS megállapodás 45. cikk /2/ bekezdése sem támasztja alá az alperes jogértelmezésének helyességét. Az éppen azt tartalmazza, hogy fel kell hatalmazni a bíróságokat arra, hogy a jogsértőt kötelezhessék a költségek megfizetésére, ideértve pl. a megfelelő ügyvédi munkadíjat is.

- **Közgazdaságtani válasz**

Profit = Bevétel – Költségek

Profit növekedés = Bevéternövekedés vagy Költségcsökkenés vagy mindkettő

A kár és a gazdagodás meghatározása - licenciaanalógia

Kérdések (2):

- Figyelembe kell-e venni, hogy a jogosult maga hasznosít-e:
- **Jár-e a fiktív licencdíjon felül gazdagodás visszatérítés az olyan jogosultnak, aki maga nem hasznosítja szellemi tulajdonát?**

A kár és a gazdagodás meghatározása – a licencdíjon felüli gazdagodás

A fiktív licencdíjat meghaladó gazdagodás/elmaradt vagyoni előny számítása

Alapvetően két út:

- **Gazdagodás/kár =**

$$\frac{\text{Bevétel (elért/elmaradt)}}{\text{Költségek}} \times \text{szellemi tulajdon közrehatása/fedési hányad}$$

- Ha a hasznosítás profitot termel, illetve a profitot növeli
- pl.: termékként, szolgáltatásként a szellemi alkotás jogosulatlan forgalmazása, terjesztése, nyilvános előadása, on-line közvetítése
- **Helyettesítési költség számítása = mennyibe került volna a jogosulatlanul felhasznált szellemi alkotás létrehozása**
 - Ha a szellemi alkotás jogosulatlan használata a jogsértő vagyont gyarapítja
 - pl. szerzői mű jogosulatlan felhasználása más műben (átvétel, átdolgozás), szabadalmazott találmány használata

A kár és a gazdagodás meghatározása – a licencdíjon felüli gazdagodás

Kérdés: a profitot termelő, illetve profitnövelő jogosulatlan hasznosítás esetén
a bevételből

csak a hasznosításhoz közvetlenül kapcsolódó költségek

vagy

Közvetett költségek is (pl. személyi költségek, rezi költségek,) levonandók?

Fővárosi Ítéltábla Gf.40195/2018/5. „[...] az árbevételnek csak az a része tekinthető gazdagodásnak, amely az ésszerű és közvetlen költségeket nem tartalmazza, vagyis a **bitorlással közvetlenül kapcsolatban álló ésszerű költségeket le kell vonni.**” (Tpvt. jellegbitorlási ügy)

A jogsértő hasznosító általános overhead és rezi költségei nem levonhatók, csak az adott szellemi tulajdon hasznosításához közvetlenül kapcsolódó költségek

A kár és a gazdagodás meghatározása – a licencdíjon felüli gazdagodás

Figyelembe veendő:

Az adott **szellemi tulajdon közrehatása** a bevételben (védjegy, szerzői mű, design),
fedési hányad (szabadalom, használati minta)

Szabadalombitorlási ügyekben: „fedési hányad” – a szabadalom hasznosítására visszavezethető gazdasági előny:

- **Bírósági joggyakorlat:**

Kúria Pfv.20171/2017/9. „A bitorlással elért gazdagodás mértékének számításánál figyelembe kell venni a találmány részesedési arányát a hasznos eredményben. A töretlen ítélkezési gyakorlat szerint a találmánynak a hasznosítás során elért eredményből való részesedését a műszaki és közgazdasági szempontokon nyugvó ún. fedési hányad alapján lehet meghatározni. A fedési hányad értéke azonban a megoldás műszaki és gazdasági jelentőségétől függően eltérhet a találmány által érintett alkatrésznek a termék egészében képviselt értékarányától.”

- **Szt. 33/C. § (4) bekezdés b) pont** (új rendelkezés, törvényi definíció):
„[...] az adott egészségügyi termékben, vagy az egészségügyi termék előállításához szükséges, szabadalmi oltalom alatt álló eljárásban, berendezésben vagy eszközben megjelenő gazdasági előny milyen arányban vezethető vissza a közegészségügyi kényszerengedéllyel érintett szabadalom alkalmazására (fedési hányad).”

Köszönöm a figyelmet!

Sár Csaba

Ügyvéd

Sár és Társai Ügyvédi Társulás

csaba.sar@sarandpartners.hu